

Primorska BORBA

Leto I. — Štev. 10

Ajdovščina, sreda 17. oktobra 1945

Cena 2 liri

Naš veliki dan

Tam daleč nekje je Sovjetska zveza, tam daleč nekje je sovjetsko ljudstvo. In vendar nam je vse to tako blizu, tako drago, tako domače preprosto, tako naše je.

Da, tako naše je, da smo sprejeli pred dnevi sinove sovjetskega ljudstva, znanilce novega, v demokratičnih množicah porojenega pokreta slovanstva, kot svoje brate, moše, sinove, ki se vračajo domov po dolgem, dolgem času. Prej niso smeli, fašisti, zver je besnela po naši zemlji.

Primorska pozdravlja v svoji sredi sinove domovine delovnega ljudstva, kjer polja rode in tovarne delajo le za delovnega človeka. Primorska pozdravlja na svoji zemlji sinove tistega ljudstva, ki je prvo planilo v ogenj in kri in uničilo nasilje nad seboj ter iz polnih uporniških prsi kriknilo vsemu poštenemu svetu resnico in pravico ljudskih množic, ter potegnili z obraza krinke vsem krivnikom slednjih. Primorska pozdravlja na svojih svetih tleh junake ti-

stega sovjetskega ljudstva, ki je visoko dvignilo glas protifašistične borbe, ki je v lastni krvi zadušilo naci-fašistične zločine, glas, ki je odjeknil tudi pri nas, glas, ki je sprostil plaz našega narodno osvobodilnega upora, plaz naše borbe ob strani vseh demokratičnih sil v svetu in v najtesnejši povezanosti z narodi Jugoslavije za pravo ljudsko demokracijo.

Zato tudi niso naša čustva, naša bratska povezanost z brati Sovjeti hladne trke, ampak živo življenje, kri tega življenja, ogenj in vnema, ki budi in dramati naše sile k dvigu, k poletu, k delu.

Vsak utrip našega srca in slednja naša misel je prepojena s tem.

Tudi Primorska se je uprla, se je borila, krvavela, tudi na Primorskem je pokala uporniška puška, tudi na Primorskem so goreli domovi poštenih ljudi, tudi Primorska se bori za svoje pravice, za pravice delovnih ljudskih množic. Primorska hoče pod okrilje matere Slovenije, da bo v do-

movini dela, v domovini, kjer bo ljudstvo odločalo in govorilo, kjer bo zemlja rodila in tovarne delale delovnemu ljudstvu, v domovini, ki je najtesneje povezana z bratsko Sovjetsko zvezo.

In postarna mati, ki je vzklikala vsa solzna od veselja bratom Sovjetom: »Živela Sovjetska zveza! Živela Titova Jugoslavija!« je le ponovila to, kar je položila svojim otrokom v srce, je le ponovila klic, ki se je iztrgal iz prsi, prebitih od fašističnega svinca, njenega sina ali hčere; in slo in stotine, ki so vzklikali, so le dale duška temu, za kar smo se borili, trpeli.

S krevo protifašističnih borcev prepojena zemlja, s toliko krevo naših najboljših sinov in hčera zaznamovana tla, porušena naselja in razbite vasi Primorske, so priča, da se na teh svetih tleh rokujejo bratje Sovjeti in Jugoslavlani. To je bil naš veliki dan, praznik bratstva!

Z ognjem so šli borci 31. divizije nad uničevalce ljudskih množic - naci-fašiste

čitvi k demokratični federativni Jugoslaviji podpirajo vsi slovanski narodi kot en mož.

Baš v tem trenutku, ko je naša veličastna manifestacija pokazala odločno voljo primorskega ljudstva, poglobljati čustva vseslovanske vzajemnosti in ko imajo ta poseben odraz v povezanosti jugoslovanskih in sovjetskih narodov, se zdi važno naglasiti še nekaj: Slovansko vzajemnost manifestirajmo s svojim delom, tovariši in tovarišice!

Ali ni vsa velika moč bratske SZ nastala prav zaradi tega, ker so sovjetski narodi tako odlično premagovali težave, ker so tako zmagovali ustvarjali? Mi pravimo da so danes slovanski narodi eno. Res je, smo eno in sicer prav zato, ker je vsak slovanski narod vzel uso-

do v svoje lastne roke, dokler tega ni bilo, nismo mogli doseči prvega. Tega se moramo zavedati danes, ko so pred nami težave. Premagujemo jih po vzoru bratskih sovjetskih narodov, premagujemo jih s takim delom, kot so to oni delali po prvi svetovni vojni do danes. Naša ustvarjalnost naj bo manifestacija slovanske vzajemnosti.

Živela slovanska vzajemnost.

Po teh njegovih besedah so se gostje vrnili v poslopje, zbrana mno- a pa je še dolgo v noč manifestirala voljo primorskega ljudstva.

Dugo jutro je zastopstvo odpo-tovalo v Opatijo. Kjerkoli je ljudstvo zvedelo, da pridejo, je okrasilo vasi in se zbralo ob cestah, da pozdravi brate Sovjete, glasilce novega vseslovanstva.

Stojimo trdno na stališču, da mora Trst pripasti Jugoslaviji

Ob priliki obiska poljskih novinar-jev pri predsedniku Zvezne jugoslovanske vlade maršalu Jugoslavije Titu, je tov. Tito odgovoril na vprašanje: »Kaj morete, gospod maršal, reči o stališču Jugoslavije v vprašanju Trsta in Julijske krajine«, sledeče:

»Mislim, da je naše stališče v pogledu Trsta in Julijske krajine do neke mere poznano, kot tudi naši pogledi, ki smo jih predložili na konferenci ministrom za zunanje zadeve v Londonu. Trdno in absolutno vztrajamo na stališču, da mora Trst pripasti Jugoslaviji. Če pogledamo na zemljepisno karto in če poznamo etnični sestav tržaške okolice in vse te pokrajine, tedaj vidimo, da je Trst oaza med slovanskim prebivalstvom. Točno je, da je večina prebivalstva v Trstu italijanska, slovenskega prebivalstva je 40.000. Toda gospodarske koristi Jugoslavije brezpogojno zahtevajo, da se borimo za Trst. Italijani so svojo pravico do Trsta opirali na trditve, da je Avstrija svoječasno pospeševala sloveniziranje Trsta, da bi zmanjšala italijanski vpliv. Vem, da to ni res. Avstroogrška je v Trstu delala na to, da italijanizira slovanski živelj. Tedaj se je v Trstu postopoma povečeval italijanski živelj na škodo Slovanov. Zato ne more biti nikakršen razlog, niti merilo pri odločanju o usodi Trsta. Poleg tega hoče tudi prebivalstvo Trsta samo, ono prebivalstvo, italijansko in slovensko, ki gleda na stvari stvarno, da se Trst priključi k Jugoslaviji, kajti ono ve, da Trst brez zaledja nima razvoja. Trst je pod Italijo komaj živelj. Pod Italijo ni doživil nikakršnega napredka, še tem manj pa zdaj, ko je Italija premagana država, ko ne bi mogel imeti v Italiji niti takega gospodarskega razmaha, kakršnega je doživel v prejšnji svetovni vojni. Če bi Trst pripadal Italiji, bi bil večnikamen spodtike. Zato sem mnenja, da je najpravišnja rešitev, da je Trst naš. Trstu damo v Jugoslaviji

celo federalni položaj, na ta način bi bilo enkrat za vselej rešeno bitno vprašanje, ki ni samo jugoslovansko-italijansko, ampak mednarodno.

Jugoslavija se ne bo nikdar niti strinjala, niti podpisala odločitve, ki bi okrnjevala njene upravičene interese. Italija nima do Trsta nobenih pravic. Resnično govore o internacionalizaciji Trsta. Mislim, da lahko govorimo o nekakšni mednarodni uporabi luke. Jugoslavija je pripravljena sprejeti tako rešitev in je temu primerno tudi izoblikovala svoje stališče. Taka odločitev naj bi omogočila uporabo tržaškega pristanišča Češki, Poljski, Madžarski, Avstriji in drugim državam.

Lahko vam pa rečem eno stvar: Ne glede na to, da v Londonu o tem vprašanju še niso sprejeli dokončne odločitve, vztraja Jugoslavija trdno na svoji prvotni zahtevi, da se vse ozemlje do Soče priključi Jugoslaviji.

Znano vam je, v kakšnih okoliščinah smo Jugoslavlani v prejšnji vojni izgubili Istro, Slovensko Primorje, Trst, Zadar, Reko itd. Ko je Avstroogrška monarhija razpadla, je dobila Italija plen, ki je šel samo na račun Slovanov. To je bilo plačilo, izplačano Italiji zato, ker je stopila v vojno in to so plačali naši narodi.

Tokrat je položaj drugačen. Italija je premagana država, medtem, ko smo mi enakovredni zavezniki zmagovalcev. Ne moremo več dovoliti, da bi bili Italiji plačani kakršni koli računi na našo škodo. Sicer pa tokrat Italiji ni kaj plačati, ker Italija je bila v nasprotnem taboru.

Zato se ne moremo strinjati z bilo kakšno rešitvijo, ki bi škodila koristim naših narodov. Energično bomo zastopali svoje pravice, da nam jih priznajo naši zavezniki.

Mislim, da so dobri izgledi za pravilno rešitev tega vprašanja. Zavezniki so vse bolj pripravljeni sprejeti tako rešitev, da bo v korist Jugoslaviji kot zaveznici.

Priključitev k Jugoslaviji je danes edina možna rešitev, ki more zagotoviti ekonomski procvit Julijske krajine.

Boris Kraigher

Vztrajajte v borbi, ker se samo z borbo izvojuje svoboda!

Zastopstvo Vseslovanskega odbora iz Moskve, ki je obiskalo vse večje kraje Slovenije, da se je seznanilo z vsem dejanjem in nehanjem slovanskega ljudstva, je prišlo tudi na Primorsko. V torek 9. oktobra so prispeli pod večer v Ajdovščino. Čim je ljudstvo zvedelo za to, so se začele zbirati ogromne množice Ajdovcev pred poslopjem Poverjeništvu, kjer so se gostje zadrževali. Po dolgotrajnem navdušenem vzklikanju in petju zbranih manifestantov, so množici spregovorili Valentin A. Močalov, generalni sekretar Vseslovanskega komiteta v Moskvi, Maksim F. Rilski, podpredsednik Vseslovanskega komiteta v Moskvi, Titov general-majord Božidar Maslarič, član Vseslovanskega komiteta v Moskvi, France Perovšek, sekretar PPNOO, pozdravil pa jih je še sovjetski pisatelj Gorbatoev in drugi zastopniki civilne ter vojaške oblasti.

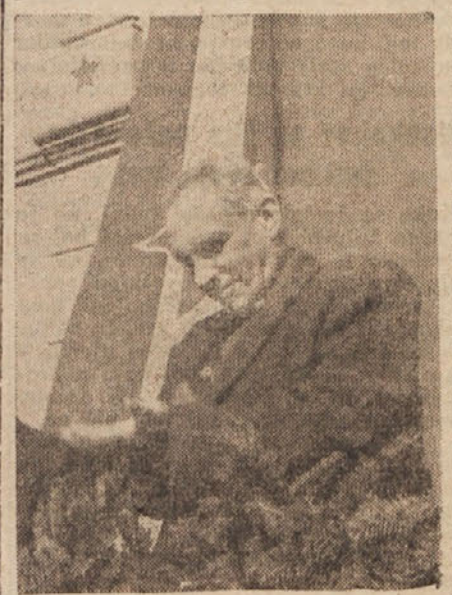
Močalov je v klenih besedah, s katerimi je orisal silno borbo demokratičnih narodov, prikazal, kje je vir vse sile, ki je lastna ljudskim množicam — v ljudstvu samem. Njegove vzpodbudne besede so vzbudile dolgotrajna vzklikanja in pritrdjevanje množice, zlasti ko je govoril o dveh herojih, dveh junakih dveh velikih domovin delavnih množic — o Stalinu in Titu, katerih sila in ustvarjalnost sta živ odraz sile in ustvarjalnosti ljudskih množic samih.

Živel bratje Sovjeti! Živel Stalin! Živel Tito! Živelo bratstvo slovanskih narodov! je odmevalo iznad ogromne množice.

Maksim Rilski pa je prinesel pozdrav od svobodne sovjetske Ukrajine, zemlje, ki je bila kot

Primorska zalita s krvjo protifašističnih borcev, ki so branili svojo domovino pred fašistično zverjo, ki je divjala po njej. »Vse to še trdneje veže bratstvo slovanskih narodov« je končal Rilski, ki je bil za te svoje besede, ki jih lahko spregovori le brat bratu, nagradjen z navdušenim pozdravljanjem množice.

Titov general Maslarič je spregovoril približno takole: »Narodi Jugoslavije so se dvignili pod vodstvom tov. Tita. V silni odpor je popeljala vera v sile lastnih narodov in sile narodov SZ. Dasi so bili bosi in raztrgani, niso omagali, ker so imeli to vero.« Nato je govoril o pogojih, ki so omogočili, da je prišlo do izraza pravo slovansko

Rilski med nami

bratstvo; pogoja za to sta bila, je naglasil Maslarič, stritje carizma v Rusiji in uničenje čaršafazizma s kraljem Petrom na čelu v Jugoslaviji ter porast prave demokratične oblasti v obeh državah.

Potem je še poudaril: »Vi Primorci ste dokazali, da ste ena duša, eno telo, en narod s Slovenci, ki so že v Jugoslaviji in da hočete živeti z njimi v demokratični federativni Jugoslaviji. Vi ste volili takrat, ko so prve vaše puške počile proti fašistom in belogardistom vseh oblik. Zato vas Jugoslavija ne bo nikdar pustila in pozabila.«

»Hočemo Tita! Svojega ne damo! Mi smo Titovi Jugoslavlani!« so orile množice.

V teh besedah je obsežen program nas vseh in bodite prepričani, da to kar je rekel Tito, Kardelj, Kidrič, to se pravi, kar govori delovno jugoslovansko ljudstvo, mora biti resnično! Vztrajajte v borbi, ker se samo z borbo izvojuje svo-

Titov general Božidar Maslarič

boda in samo priborjeno svobodo znamo ceniti. Prav zato, ker smo mi s krvjo dobili to svobodo, jo znamo ceniti, mi jo bomo branili do zadnjega diha, ker so padli za to najboljši sinovi!« je zaključil Maslarič.

»Živelo združeno slovansko bratstvo!«

»Živela združena Slovenija v Titovi Jugoslaviji!«

Živel vodja jugoslovanskih narodov, naš priljubljeni maršal Tito! Živela naša opora, naša zaščitnica v borbi in miru Sovjetska Zveza!

Živel vodja in genij vsega naprednega človeštva tovariš Stalin! Nato je spregovoril sovjetski pisatelj Gorbatoev. Govoril je o lepi Primorski, ki ga je očarala, o zemlji, za katero se je izplačalo dati toliko žrtev, da je svobodna. Samo brat lahko govori tako, kot je govoril Gorbatoev o krasoti naše zemlje. Svoje tople besede, katere so mu zbrane množice nenehoma prekinjale z vzklikanjem je zaključil:

»Želim vam, ki ste se borili in delate za svojo domovino, mnogo sreče, uspehov in blagostanja v bodočnosti.«

Nato so govorili zastopniki vojske in civilnih oblasti na Primorskem in pozdravili brate goste v svoji sredi, jim tolačili želje, misli in čustva zbranih manifestantov ter vsega poštenega primorskega ljudstva. K zaključku pa je spregovoril še tajnik PPNOO France Perovšek:

Tovariši in tovarišice! Dovolite da se v imenu vseh zahvalim tovarišem iz Vseslovanskega komiteta za njihove besede, katere so nam pokazale pravo slovansko vzajemnost, ki se je skovala v vojni proti fašizmu in katero občuti prav sedaj ljudstvo Julijske Krajine s tem, da njegovo zahtevo po priklju-

Močalov govori

Ob dveletnici 31. divizije

»Dokler so tu brigade, - kdo nam zemljo ukrade? - Na Slovenskem smo mi gospodar!«

Podpolkovnik tov. Klanjšek Jože-Vasja, star primorski borec-partizan, sedaj komandant junaške 31. divizije

Pesem doni iz grl herojskih partizanov, stank zadobivajo svojo stvarno obliko v borbi v delu, porojenemu iz pravih, resničnih in upravičenih čustev in teženj. Ne samo borci, vsa Primorska čuti v stavkih te pesmi, da ne bo več izigrana, da ne bo več prodana, dokler jo bodo čvale čete, bataljoni, brigade, divizije, zrastle iz njih samih.

Druga obletnica formiranja 31. divizije ima za nas Primorce čisto svoj poseben pomen. Iz samih odlomkov iz življenja zgodovine divizije, nam bo najjasnejše prikazano, kaj predstavlja še danes ta divizija za ves demokratični svet. Ob drugi obletnici XXXI. div. pošilja Primorska vsemu demokratičnemu svetu, preko primorskih borcev, ki se nahajajo v tej diviziji in tudi preko vseh ostalih primorskih borcev v jugoslovanski armadi, poziv, na še čvrstejšo strnjenje demokratičnega bloka, ob zahtevi po samoodločbi narodov, po svobodi malih jah v svetu. Poleg tega pa v istem narodov in s tem po pravičnih metrenutku pobija reakcijo, dokazuje svojo ljubezen in zaupanje Jugoslaviji s tem, da se primorski borec ni samo v času težke okupacije boril za osvoboditev izpod fašizma, deluje pri gradnji nove, srečne Ti-temveč, da tudi danes aktivno soto-ve Jugoslavije, ki je že edina nje-gova domovina, država, ki prinaša srečo in blagostanje ne samo pri-morskim Slovencem, temveč tudi vsem, res demokratičnim italijan-skim množicam, živčim na tem ozemlju.

To trditev izvajamo iz tega, da se je XXXI. divizija formirala na Primorskih tleh, da je bila in je še sestavljena iz večine primorskih fan-tov in mož in da se je v okoliščini divizije pod vodstvom IX. korpusa borila tudi cela italijanska brigada. Po vsej Primorski, a tudi po vsej Gorenjski je tekla kri primorskega človeka — to je bilo nadaljevanje upora bazoških herojev; množičen upor, z veliko moralno nadmočjo nad sovražnikom. Primorske matere so rodile junake in postale same ju-nakinje. Primorska je rodila narod-nega heroja Janka Premrla — Voj-ka — rodila ga je za narod, za do-movino, za Titovo Jugoslavijo. To so živa, kričeča dejstva vsem onim, ki Primorski odrekajo pravico do priključitve k DF Jugoslaviji — ki ji s tem odrekajo pravico do življenja sploh.

Toda še in še imamo dokazov, ki izražajo pripadnost Primorske, usmerjenost njenih čustev. XXXI. divizija ni in nikoli ni bila samo

primorska, ona je slovenska, jugo-slovenska. Z dejanji, s krojo je po-drla umetno zgrajeno mejo med Ju-goslavijo in Primorsko. V njej so se borili ramo ob ramo primorski in go-renjski junaki, uničujoč sovražniko-ve postojanke tostran in onstran sta-re, umetne jugoslovanske meje, za-vedajoč se, da brez svobodne Slove-nije, brez svobodne Jugoslavije, ne more biti svobodne Primorske. Go-renjska dekleta so obvezovala rane primorskim borcem in pri tem mi-slila na svoje drage, ki nekje v naši Primorski prelivajo kri za svobodo iste domovine, istega naroda. Meje, ki so bile zgrajene v l. 1918, niso v srcih našega naroda nikdar obsto-jale.

Se se bori Primorska medtem, ko vse ostale pokrajine Slovenije že

mirno utrjujejo temelje svoji bodoč-nosti. Še kriči Primorska v svet: ker ne verjame naši kroji, našim žr-tvam, vam dajemo ponoven dokaz z našim delom. Vipavke, Tolminke, Brkinke, Istrijanke obdelujejo pri-morska polja in vinograde, obenem pa grade svojo ljudsko narodno ob-last. Njihovi sinovi, možje in očetje pa se prostovoljno nahajajo v vr-stah Jugoslovanske Armade in ču-vajo nad pridobitvami, za katere so potekli potoki primorske kroji.

Ob svečanem in pomembnem prazniku XXXI. divizije bomo za trenutek obmolknili ob bolečini spo-mina na naše žrve, toda ne solze, nego iskrene borbenosti in zmago-slavja bodo sijale iz naših oči.

Zgodovino same XXXI divizije ni mogoče ločiti od zgodovine celotnega

Črni vrh ni več bel

Takoj ko so se edince XXXI. divizije vrnile iz Dolenjske, kamor so vodile ranjence, je IX. korpus organiziral napad na Črni vrh, vso tezo napada samega je nosila »Gradnikova«. Napad se je začel 1. septembra 1944.

Bežijo vršički smrek levo in desno iznad kamijona. Za drevesi luna — topla poletna noč. Zaspajo beže meglice pre-ko neba, zastirajo in odkrivajo luno s srebrnim pajčolanom. Kot misli se mi zde, ki mi rojijo zaspajo in neenako-merno skozi možgane. Partizani so na

»belčki«, domači izdajalci. Da, da, lahko je jesti kruh in maslo na račun narodo-vih žulov, če ti ga meče okupator v jasli. Udobnejše je v postojankah na posteljah, kot v gozdu na trdem ležišču. Tako po-ceni se prodajajo naši oportunisti. Kaj zato, da le lahko leno poležavajo, po-zirajo na tuje stroške.

Od kod le dobivajo ti partizani v gozdovih vojaške kroje in moderno oro-žje? Saj so vedno lačni in trudni. Zda-j naenkrat pa ti streljajo s havbicami...

Dobro streljajo naši artileristi. Bunker za bunkerjem se podira. Na več mestih

Poslednja borba za Gorico

kamijonu. Partizani vodijo kamijon. Levo in desno mitraljezec. Sedijo tovariši na svojih opre-mah, sedimo in ždimo, v na-ših očeh se izpreletava zasplost in ra-dovedno pričakovanje. Kaj bo? Kam vo-zimo? Pred nami samo skrivnostna, tiha noč, brez besed.

Tudi partizani se končno vozimo s kamijoni. Menjavajo se naši. Ko obsta-nemo, zaropčejo mimo nas kolesa to-pov, kopita mul. Mimo se premika arti-lerijska brigada. Nekaj bo. Toda kaj, kaj? Neprestano bobni tam nekje daleč. Zavezniški bombardirajo.

Torej na belčke bomo šli tokrat. Zda-j nam je jasno, ko se bližamo Črne-mu vrhu.

Bunker nad vasjo. Tu notri so pre-bivali nekoč italijanski graničarji. Zda-j je tu naša telefonska centrala, v sosed-njem bunkerju pa je nameščen štab.

»Tovariš podpolkovnik, ali bi mi ho-tel na kratko obrazložiti načrt?« »Do pol štirih zjutraj mora biti vas obkolje-na. Naokrog so zasede že na vseh važnih točkah, ki imajo nalog odbiti pomoč sovražnika, če jo sploh kaj bo. Na dano znamenje, čim se napravi dan, bomo za-čeli z obstreljevanjem sovražnikovih ob-jektov z vseh strani. Artilerija je že po-stavljena. Sledilo bo brzo obstreljevanje, na dano povelje pa bo artilerija prene-hala in »Gradnikova« bo začela z juri-šem.«

Tokrat bo delala naša XXXI. divizija po vseh pravih rednih, modernih voja-ških operacij. Bo šlo vse po načrtu?

Svita se. Zagrmel naš topovi, tam od spodaj v vasi pa se preplašeno bude

že gori. Zaman streljajo Nemci iz Godo-viča na naše položaje. Nimajo niti enega zadetka. Druge pomoči za domobranske hlapce švabi nimajo. Še njih topovi kmalu umolknejo. Pa tudi naši. Juriš!!! Sedaj bo šlo za res.

V zbitih sovražnikovih bunkerjih že teče kri, stokajo in umirajo prvi izda-jalci. Vojna ni šala. Mi nismo hoteli to-pov namesto masla, mi si nismo želeli upogibati hrbtov in vzklizati: »Heil Hitler!« Toda če nas hočejo prepričati, da so naša mesta Görz, Marburg, Lai-bach, da redijo naši kmetje živino za frankfurtske klobase in da rodijo naše matere hčere za germanske Militär-bordelle, tedaj se ne udinjamo za prst masla na kruhu, tedaj znamo najti tudi mi topove.

Lajajo šarci in brede. V gorečih po-slopih praskata municija. Tu pa tam priteče kak belček iz postojanke in bi rad izginil v smeri Godoviča. Tedaj pa zareglja zbrojevka in švabobranec obleži. Švabobranec se brani samo še v bunkerjih. Tudi iz nekaterih zasebnih poslopih padajo njihove bombe in strelj. Kaj jim mar, če bo v borbi hiša gorela, če bodo domačini izgubili vse svoje pre-moženje.

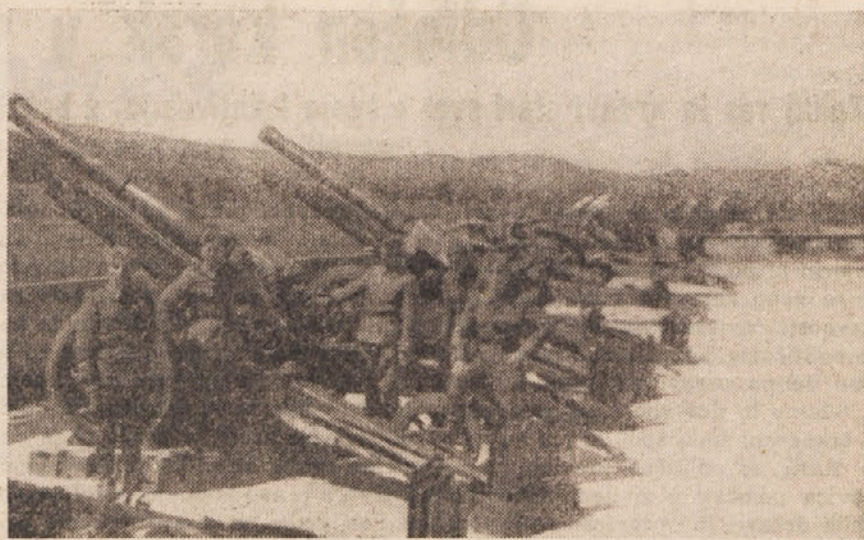
Pa kdo bi iskal tenkočutja pri Hitler-jevih hlapcih?... Gradnikovci jurišajo tudi čez cistino. Pri borbi proti izda-jalcem lastnega naroda hoče biti vsak zraven, ničče noče zaostajati. Tu za vo-galom stoji Radko in pomaga obstrelje-vati bunker.

»Prestani palbu, juriš!« Toda še svi-gajo krogle iz sovražnikovih strojnic na gosto kakor toča. Tovariš Zmaj vzame šarca, stoji stopa proti belemu leglu, vse prisili k molku. Ko mu zmanjka municije, haid v zaklon po nov šaržer in naprej! Major Radko je navdušen.

Tam na čistini ležita dva naša. Eden se še giblje. Hitro po njega, pa naj stane kar hoče! Istočasno prešine nas za vogalom ista misel. Zid poleg nas se maje od eksplozije. Grozno odmeva glas ročnih bomb in plastika. Komandant Tar-zan ga meče v okna sosedom švabo-brancem. Še malo, pa utihnejo strelj na tej strani. Zda-j pa le zelo previdno po ranjence.

Bunker za bunkerjem zavzema naša udarna brigada. Tu vzame divizijski poli-tkomisar Branko šarca in se požene na-prej, tako daleč, da ga že ogrožajo naše lastne puške. Namestnik komandanta brigade je ranjen, toda z obvezano glavo že zopet vodi juriš. Iz bunkerjev vlačimo orožje in ujetnike. Tu hoče nekdo za-gnati še zadnjo bombo. Iz petih brzo-strelk ga istočasno prerešetajo številne krogle.

Zda-j so vsi nedolžni, brez orožja so, v civilnih capah, čim pa jih pustiš s po-

Zmagovita artilerija 31. divizije

IX. korpusa, v katerega sestav je spadala IX. korpus z obema spoji-jima divizijama, je bilo srce Pri-morske, njegovo delo je bil utrip Primorske. V njem so se vezale mi-sli, čustva, želje, hotenja vsakega

primorskega človeka. To ni nekaj namišljenega, to so dejstva, ki jih bo potrdilo primorsko ljudstvo s svojim obiskom, s svojimi simpati-jami, ki jih bo v nedeljo zopet iz-razilo na proslavi XXXI. divizije.

sredne bližine in hiša razpade. Sedaj pa juriš, juriš, to zgrabi množico kot ne-premagljiva sila. Borci, funkcionarji, vse se pomeša in hiti naprej skozi goreče razvaline. Zadnji bunker je likvidiran. Tam pod cesto v podzemeljskih rovih se še skrivajo belčki. Ruši se hiša nad njimi, neznoosno vroče jim mora biti pod gorečimi tramovi. Tedaj pa jim eksplo-dira še municija. Eksploziv jih deloma raztrga, deloma pa zgorejo. Zarečih obraz-ov nosijo borci zadnje zaplenjeno orožje iz postojank. Sramoten madež — izda-jalska postojanka v naši lepi Primorski je likvidirana. Mračji se. Dolgo po kon-čanih borbah poka še eksploziv v gore-čih razvalinah. Preis Franci.

Domov se vračajo - kliče jih fronta žuljev in znoja!

Iz vojske se vrača domov del ju-naških Titovih borcev — torej tudi mnogo sinov naše Primorske zemlje. Domov se vračajo, ker so opravili svojo veliko in sveto dolžnost: pre-gnali so iz naše domovine nacifaš-tičnega okupatorja, spodkopali so tla zločinski protiljudski reakciji in po-kazali pred vsem svetom, kaj hoče pri-morsko ljudstvo. Zato so dali mnogi življenja, premnogi svojo kri.

Mnogi pa se vračajo domov! Kli-čejo jih požgani domovi, razbite vasi, uničene tovarne, kliče jih uničenje, s katerim je hotel kruti fašist zatreti vseljudski odpor. Kličejo jih matere, žene, sestre, kličejo otroci, kličejo jih vsi, ki so jim nosili mimo zased in bunkerjev hrano, obleko in orožje v hosto. Kliče jih delo, spet jih kliče fronta — danes ne fronta krvi, am-pak žuljev in znoja.

Naše matere, naše žene vedo, kaj so ti borci pretrpeli, sotrpele so z njimi. Zato jih tudi danes s široko odprtimi rokami sprejemajo. Sprejeti pa jih moramo vsi, ki znamo ceniti vojake slavne ljudske Titove arma-de, armade, ki je dala potoke krvi za svobodo delovnih množic, armade, ki je vzrasla zgolj iz sile, odpornosti in demokratične nastrojenosti ljudskih množic. Med nas morajo ti borci priti domov, med brate!

Če je kje prostor — mora biti za naše borce! Biti morajo tako prisrčno pozdravljeni sedaj, ko se vračajo do-mov, kakor so bili v dneh, ko so osvo-bajali ped za pedjo naše svete zemlje, ko so na slednjem koraku naše, s krvjo plačane zemlje, dajali ljudstvu oblast v roke, da si samo meri svoje dejanje in nehanje. Biti morajo tako prisrčno sprejeti, kakor so bili na pol osvobojenem ozemlju, ko so prirejali mitinge in so nam s

svojo kleno besedo zeklenili našo od-pornost, našo neuklonljivost, biti mo-rajo tako prisrčno sprejeti, kakor ta-krat, ko smo jim dali poslednji ko-šek kruha: za naše partizane!

Nečesa pa se moramo predvsem spomniti. Prav našim junaškim borcem so divje fašistične zveri požigale do-move. Torej naj se danes vrnejo na zapuščenega pogorišča? Naj jih pusti-mo same, čeprav so oni za nas trpeli in krvaveli, čeprav so zaradi tega zgubili dom. Ne! Vse sile moramo posvetiti, vsa sredstva, ves material, vso delovno moč, da v celoti podpre-mo odpuščene borce pri obnovi. Naše besede in naša čustva do naših ju-naških borcev bodo dobila trajen in neizbrisen pečat v naših delih za nje. Zato pa jih moramo tudi dostojno in junaško vredno zaposliti. To so naše dolžnosti do njih.

V celoti se moramo vsi zavedati, da so to borci naše ljudske armade, ki nam je prinesla svobodo, ljudsko demokratično oblast, da so to borci, ki hočejo danes na fronto dela, da bodo pomagali utrjevati to, kar so si priborili; in dalje, da so to borci, ki bi se dvignili vsak trenutek proti protiljudskemu nasilju, proti vsaki obliki fašizma, pa naj se pojavi v še tako pretkani in zakrinski obliki.

Ti borci pa nam bodo tudi pomoč in podpora pri prosvetnem in kultur-nem delu, saj so vendar oni mojstri pravih mitingov, pravih sten-čarov, poborniki za dvig ljudske kulture.

Povežimo se v trdno in neporušno Ljudsko fronto z njimi, v fronto pra-vega bratstva, ki nam bo dajala osnovne predpogoje za premagovanje težav, katere stojte pred nami, in ustvarilo iz nas vseh prave čuvarje ljudske demokracije.

Pozdrav zastavi Vojkove brigade: borke za svobodo zatirane Primorske

»Naprej v Baško grapov«

Odločen korak v svobodno bodočnost

Zakaj ves ta krvavi stari svet s svojo lažnjivostjo, z brezdušnim nasilstvom in krivičnostjo, bo zopet s podvojeno silo navalil na nas, ako se ga enkrat za vselej ne otepemo

Boj za manjšo ali večjo enakopravnost žene je že star. Že v stari Avstriji in pozneje v stari Jugoslaviji so se žene zama borile za enakopravnost, predvsem za enakopravnost na političnem polju. Smatralo se je ženo že po naravi za manj vredno, za telesno in duševno manj sposobno, za takozvani šibki spol, ki mu ne gre do zlasti ne politične pravice, to je pravica odločati o življenjskih vprašanjih države, in pravica se sploh vmešavati v državne posle.

Sele osvobodilna vojna je končno tudi nam ženam priznala pravice, ki nam gre do in ki so jih naše vrstnice, sobojenke v osvobodilni borbi tudi v polni meri zaslužile, ko so se kakor moške ob strani istih borile in umirale za osvoboditev domovine, za uničenje fašizma in nacizma ter za boljšo bodočnost človeštva sploh.

Da je pri nas žena na vseh poljih enakopravna možu, to je ena izmed najvažnejših pridobitev naše narodno osvobodilne borbe!

V državi, ki hoče biti resnično demokracija, mora imeti tudi žena enake pravice, kakor mož, ker brez tega ni prave demokracije. V starih nedemokracijskih državah je temeljil ves družabni red na predsodku o manjvrednosti in manjši sposobnosti žene. Zato so bile žene napram moškemu podrejene in niso uživale ne v zasebnem ne v javnem življenju enakih pravic kakor moški. Ženam se je odrekalo skoraj vsak vpliv na javno življenje in jim je bil zabranjen dostop do mnogih javnih funkcij in služb. Žena naj se giblje doma v krogu družine, naj gospodinja in opravila domača dela, za življenje v javnosti ima pravice le mož — to pravilo je veljalo z malimi izjemami do najnovejših časov. Zakoni, ki so urejali vse življenje v državi, so se ustvarjali v parlamentih in ker žene niso imele ne aktivne ne pasivne volilne pravice pri volitvah v parlamente, niso imele pri ustvarjanju zakonov besede, med moškimi poslanci pa je bilo le malo takih, ki so bili tako uvidni in tako napredni nazorov, da bi se potegnili za enakopravnost žen.

Svojo polnopravnost je žena najprej dosegla v Sovjetski Rusiji. Člen 122 njene ustave določa: »Žene imajo iste pravice kakor možje na vseh področjih gospodarskega, državnega kulturnega in družbeno-političnega življenja.« S tem je bila žena izenačena glede pravic do dela, plače, dopusta, socialnega zavarovanja in izobrazbe. Sovjetska država štiti mater in otroka, daje ženi v slučaju nosečnosti plačan dopust ter ji stavlja na razpolago javne porodnišnice, zavode za deco in otroške vrtnice ter slične zavode in ustanove. Tudi na najvišja vodilna mesta v državi je ženi v Sovjetski Rusiji odprta pot kakor moškemu. Vsem odloča samo sposobnost in ne spol. Veliki Lenin je rekel, da je treba ženo pritegniti k samostojnemu delovanju, sodelovanju ne samo v splošnem političnem življenju, temveč tudi pri neposrednem upravljanju države. Ne samo, da ima v Rusiji žena aktivno in pasivno volilno pravico — člen 137 ustave pravi izrecno: »Žene imajo iste pravice kakor možje, da volijo in so voljene,« — so žene tudi članice sodišč, jih je na stotine v vodstvu proizvodnje in svojstvu ravnateljic podjetij, inženir, tehničnih strokovnjakinj. Žene delujejo v družbenih organizacijah, v sindikatih, so častnice v vojski, znanstvenice, odvetnice itd.

V času domovinske vojne je vloga sovjetske žene silno narasla. Veliko žen je stopilo v vrste Rdeče armade, kjer so se tudi pod orožjem izkazale za enakovredne svojim moškimi tovarišim.

Sovjetski državni sistem je ustvaril vse potrebne predpogoje za resnično in popolno enakopravnost žena z mošči. Zato je sovjetska žena lahko aktivno sodelovala pri izgraditvi sovjetske države in zato se je mogla tudi dvigniti do vodilnih mest v državi. Stalin je rekel: »Pozdraviti moramo vedno večjo družbeno aktivnost delovnih žena in njihov dvig na vodilna mesta kot nedvomen znak v razvoju naše kulture. Široko delovanje sovjetske žene pri upravljanju države je najboljši dokaz popolne demokracije.«

Na tej pravilni poti za uresničenje prave demokracije smo tudi mi v naši mladi, novi jugoslovanski državi. V geslih ljudske fronte Jugoslavije za volitve v ustavodajno skupščino, ki jih je objavil izvršni odbor Ljudske front

te Jugoslavije, pravi točka 10: Žene so si šele v demokratični federativni Jugoslaviji priborile pravice človeka in državljana, za kar se moramo zahvaliti zmagam Ljudske fronte in narodno osvobodilni borbi, katere so se tudi žene same v ogromni meri udeležile. Pridobile so si pravico, da odločajo o svoji usodi, o usodi svoje domovine, svojih otrok in njihove bodočnosti. To pravo bodo izkoristile, da bi tako za vedno utrile priborjene pridobitve, svoje človeške in državljanke pravice. Junaške žene, vse na volitve! Vse glasove za listo Ljudske fronte, za pravice žene, za pravice matere, za varstvo otrok!

Glavna in prva naloga nas žen ob volitvah je pred vsem, da se vse udeležimo volitev, da se poslužimo pravice, za katere so se naše prednice zastoj borile. Niti ene ne sme biti, ki ne bi glasovala. Me žene moramo privedi v politično življenje tudi vse one tovarišice, ki se doslej za politično udejstvovanje niso zanimale, ker niso razumele, da gre za njihove lastne interese, za interese njihovih družin in otrok in za njihovo bodočnost.

Druga važna naloga je, da glasujemo za kandidate naše Ljudske fronte in s tem za ohranitev vseh pridobitev narodno osvobodilne borbe, za demokratično federativno Jugoslavijo, kajti program Ljudske fronte obsega vse, kar je treba očuvati, če si hočemo za nas same, za naše družine ustvariti boljše, človeka dostojno življenje. Ta program obsega: bratstvo in enotnost naših jugoslovanskih narodov, mir, ki je tako krvavo potreben vsemu človeštvu; pravico do zemlje siromašnemu kmetu, ki nima dovolj zemlje za pošteno in svojemu delu primerno življenje, ker mu stari, krivični družabni red ni privoščil človeka vredne eksistence, boljše, njihovega delu odgovarjajoče plače delavcem! varnost naše domovine s povezanostjo z močno bratsko Sovjetsko zvezo; prijateljstvo s sosednimi in z vsemi demokratičnimi državami. Veliko bojev je bilo treba, da so si žene postopoma tekom desetletij priborile vsaj nekaj od tistih pravic, ki jim gre do vseh naravnih zakonov kot članicam človeške družbe. Najbolj krivično je bilo to, da se je ženi odrekalo zlasti volilna pravica, češ, da je nepomembna v politiki, politično neizobražena, pod vplivom »temnih sil« itd. Če je bilo res veliko število žen politično nezrelih, neizobraženih, morada celo reakcionarnih, podvrženih vplivom »temnih sil«, — ni to bila krivda žen samih! Temu je bil kriv ves srednjeveški sistem vzgoje, ves nazadnjaški družabni red, ki ni privoščil ženi prave izobrazbe, ki jo je držal v temi in ji zapiral pot do vsakega udejstvovanja izven družine v javnem življenju.

Težka in krvava leta osvobodilne borbe, ko je bila naša domovina na prelomu, ko je našemu narodu šlo za biti ali ne biti, so prekučile ves stari svet, vse zastarele tradicije, vse predsodke o manjvrednosti žene in postavile ženo kot polnovredno članico naroda in državljanke pred nove naloge in na nove položaje.

Naša nova država sloni na principu, da je nosilec vse oblasti v vasi, trgu, mestu, okraju, pokrajini in v državi — ljudstvo samo! Živimo v dobi, ko je raznim oblikam monarhističnih vladavin, cesarjem in kraljem po »božji milosti in volji naroda« odklenalo, ker te institucije iz starega in novega veka niso več združljive s pojmom moderne države, s pojmom suverenosti ljudstva. Državo tvori ljudstvo in oblast mora biti zato v rokah ljudskih množic in ne posameznih uzurpatorjev. Ljudstvo vrši svojo oblast po svojih zaupnikih, da v imenu in po pooblastilu ljudstva izvršujejo oblast v državi. Način, po katerem se suverenost ljudstva, izvrševanje ljudske volje prenaša na določene zastopnike, poslance, so ravno volitve. Potom volitev dajejo ljudske mase članom zakonodajnih teles, raznim odborom, skupščinam pooblastilo, da v imenu ljudstva izdajajo za ljudstvo predpise, zakone s splošno obveznostjo, da urejajo vse življenje in vse odnose med člani države.

Vsaki pravici pa odgovarjajo tudi — dolžnosti! Tako je tudi pri volilni pravici.

Predvsem je naloga vsakega zavednega državljana in vsake žene, da sodeluje pri sestavljanju volilnih imenikov v času reklamacijske kampanje.

Vsaka zavedna žena se mora osebno prepričati, če je ona sama, če so člani njene družine, njeni znanci vpisani v seznam volilcev, ker je ta vpis predpogoj, da se more izvršiti volilno pravico. Če kdo ni vpisan, je dolžnost žene, da ali sama vloži reklamacijo za vpis, ali pa da dotičnega izpuščenega volilca opozori, da sam zahteva dopolnitev imenika.

Naloga žen je tudi, da pouče svoje znance in znanke, kdo vse ima volilno pravico, namreč vse osebe ne glede na spol, ki so dovršile 18 let in vsi borci ne glede na starost. Nijamo pa volilne pravice odkriti ali pa prikriti volilca opozoriti, da sam zahteva dopolnitev imenika.

Dolžnost vsake zavedne žene nadalje je, da pazi na to, da se prepreči izvrševanje volilne pravice takim ljudem, ki je niso vredni in katerim zakon, kakor sem že prej navedla, to pravico odreka. Če je bila pomotoma kaka taka oseba vpisana v volilni imenik, se jo mora izreklamirati, to je, zahtevati njen izbris. Pri tem pa je na mestu največja previdnost in kritičnost. Zlasti ne smejo pri tem odločevati in imeti vpliv osebni oziri, sovraštvo in slični momenti. V spornih primerih naj bo merodajno zadržanje dotičnikov po osvoboditvi. Treba je dobro razlikovati med zapeljanci in med preračunjenimi idejno-političnimi sovražniki našega naroda. Volilne pravice ne sme imeti in je ne zasluži prav za prav samo neznatna peščica zakrknjenih sovražnikov, katerim je naša svoboda, nastanek in razvoj naše demokratične, federativne države, trn v peti. Imeti moramo največjo vero v silo in sposobnost širokih ljudskih množic, če tudi je del teh množic zaradi zaostalosti, zapeljivosti, trenutne življenjske stiske ali drugih posebnih prilik zapadel pod vpliv reakcije. Zato bi bilo zgrešeno, odrekat vsem takim ljudem volilno pravico in zahtevati njih izbris iz volilnih seznamov. Treba je individualno proučiti vsakega posameznika, če in, zakaj spada v vrste nepoboljšljivih izdajalcev naroda in ne pavšalno metati iz imenikov cele skupine ljudi. Napadna pa bi tudi bila prevelika popustljivost napram ljudem, ki so v resnici nosilci protiljudskega dela, če tudi se znajo spretno prikrivati in niso opazni na prvi pogled.

Vsaka naša zavedna žena mora pri volitvah oddati svoj glas za listo Ljudske fronte. Zato naj tiste, ki imajo zato sposobnost in možnost, sodelujejo že pri predpripravi za volitve in pri izbiri ter določanju kandidatov. Dolžnost vsake tovarišice, ki je zato sposobna, je tudi, da sprejme kandidaturu, ako ji isto volilci ponudijo, tudi če je to zanjo zvezano z žrtvami. Potreba je, da smo na vseh merodajnih mestih, v vseh odborih zastopane tudi me žene. Žena-volilka ima dolžnost, da se ob volitvah udeležuje agitacije, da se vsi znanci in znanke udeležijo volitev. Treba je predvsem vse one, ki se ne zavedajo v polni meri svojih pravic in dolžnosti tem pomena volitev, s primernim poukom na lep način pregovoriti, da izpolnijo svojo državljansko dolžnost. Po drugi strani pa je istotako dolžnost vsake rodoljubkinje, da pobija vsak odkrit ali prikrit poskus reakcije, da bi na katerikoli način in s katerokoli pretežno skušali vplivati na volilce, da bi se abstinski, to je, da bi se ne udeležili volitev. Zlasti žena mora pri tem s primernim prigovarjanjem in poukom doseči več uspehov kakor mož.

Sedaj ko ima pri nas vsak pošten nad 18 let star državljan, najsi je mož ali ženska, pravico potem glasovanja ob volitvah in potem svojih predlogov ob sestankih volilcev posagati aktivno v politično življenje in sodelovati pri raznih političnih, gospodarskih in kulturnih problemih, je treba za to udejstvovanje zlasti ženi primerne vzgoje in izobrazbe. Tudi na tem polju čaka naša žene hvaležna, čeprav včasih malo težka naloga, da nevedne in v teh stvareh ne zadostno podkovane poučujemo in jim dajemo navodila. Za to je najlepša prilika na krajevnih sestankih, kjer se lahko vrše primerna poučna predavanja, diskusije in razgovori o vseh aktualnih vprašanjih. Naše preprosto ljudstvo, zlasti mladina na deželi, je željna pouka in se bo gotovo z veseljem udeleževala takih sestankov.

Sploh naj vsaka žena, ki čuti za to sposobnosti, deluje med svojimi tovarišicami, kadar se ji le nudi prilika, izobraževalno in vzgojno. V vsakem kraju imamo, ali bi vsaj morali imeti ljudsko knjižnico in ž njo združeno čitalnico. Tu se vsaki ženi nudi najlepša prilika, da sodeluje pri povzdigu splošne, ljudske izobrazbe. Tovarišice naj pomagajo svojim sovaščanom pri izbiri primernih knjig za čitanje, pri razlaganju aktualnih člankov v časopisu itd. Lepo polje udejstvovanja žene je pri ustanavljanju in vodenju pevskih zborov, pri prirejanju dramatičnih prireditev in vzgojnih zabav. Vse to spada k vzgoji, k povzdigu kulture naših ljudskih množic.

Pri nas na Goriškem, kjer je bil naš narod četrt stoletja oropan slovenskih šol, čaka nas žene še ena naloga. Treba bo prirejati, zlasti v zimskem času za mladino, ki ni imela prilike učiti se naše pisane materinščine in naše slovnice, tečaje za izpopolnitev znanja slovenščine, da bodo imeli naši mladi ljudje dovolj jezikovne podlage za razumevanje naših knjig in časopisov.

Da bo naša nova država dobro urejena, dobro vladana, da bo pri nas za vse delovne sloje in za vse poštene ljudi dovolj kruha, dovolj dela in jela, je potreba, da vsi sodelujemo pri njeni izgraditvi, zlasti, da vsi aktivno sodelujemo pri volitvah, potem katerih se izbirajo poslanci in zastopniki, ki naj vodijo in upravljajo državo, pokrajine, okrožja in posamezne kraje. Sodelovanje državljanov pri izgraditvi in upravi države in raznih upravnih edinic bo pa tem uspešnejše, čim višji bo kulturni nivo, splošna izobrazba naših ljudskih množic. Zato je predvsem naloga naše slovenske žene, da povsod in kjerkoli se ji nudi prilika, sodeluje in pomaga pri izobraževanju in dviganju kulture naših ljudskih množic in skuša čimprej pregnati vse nazadnjaštvo, vso duševno zaostalost, ki je še ostala v našem ljudstvu kot žalostna dediščina iz časov, ko je naša domovina trpela pod nedemokratično oblastjo tujih in domačih zatiralcev in izkoriščevalcev.

Tovarišice! V novi svobodni Titovi domovini, jugoslovanski republiki bo sonca in vsega dovolj za vse, če bo vladalo pravo bratstvo, pravo tovarštvo med državljani, ki imajo dobro voljo do poštenega dela. Naloga nas žen, ki nam je šele sedanja osvobodena domovina priznala vse pravice, je, da pomagamo, kjerkoli je prilika, dograditi našo državno hišo in da jo potem čuvamo pred vsemi zunanjimi in notranjimi neprijatelji.

Ljubezen do ožje in širše domovine, do lastnih družin, do lastnega naroda in do vsega poštenega delovnega človeštva bomo najbolj izpričale, če bomo požrtvovalno sodelovale pri izgraditvi temeljev za boljšo bodočnost naše mlade demokratične države, za katero so žrtvovali življenja desetstotiči in stotostotiči naših bratov in sestr!

Naj končam z lepimi besedami našega velikega Otona Zupaničiča, ki jih je zapisal v Ljudski pravici z dne 26. septembra t. l. »... za me velja samo en volilni klic in ta se glasi: popolen prelom s preteklostjo, odločen korak v svobodno bodočnost! Zakaj ves ta krvavi stari svet s svojo lažnjivostjo, z brezdušnim nasilstvom in krivičnostjo bo zopet s podvojeno silo navalil na nas, ako se ga enkrat za vselej ne otepemo.

Marta.

Od tedna do tedna

Sedaj, ko se po večih dneh oziramo na neuspeh prvega zasedanja Londonske konference, lahko prav natančno ugotovimo, da se je jalovo zaključila samo zato, ker sta se predstavnik Anglije in Amerike skušala oddaljiti sklepom Potsdamske konference. Tam so veliki zavezniki sklenili, da se v podpis z bivšimi sateliti Nemčije, kot so Romunija, Bolgarija, Madžarska in Finska, pritegnejo le države, ki so z njimi podpisale premirje. Zastopnika prej omenjenih držav pa se ogrevata za to, da se pritegne k temu še Francija. Zlasti čudno je pritegovanje Francije k sestavi mirovne pogodbe z Italijo; Francija je vendar poslala na bojišče proti Italiji le dve diviziji; še bolj čudno pa je, da odpravljajo od tega Jugoslavijo, ki je brez nadaljnjega doprinesla največje žrtve; nemogoče pa je ob razširitvi pogajanj pozabiti na Poljsko in Češkoslovaško, katerih žrtve proti nacističnemu nasilju so dobro znane. To nam torej jasno priča, da ne bi bilo neplodnega zaključka, če bi se vsi držali sklepov teheranske, jaltske in potsdamske konference, ki so tako jasno začrtale pot zavezniškim državam. Ta prekinitev je klasičen pouk, da je možno doseči zrele zaključke le, če se bodo udeleženci mirovne konference držali in bodo spoštovali načela točnega izpolnjevanja med zavezniški sklenjenega sporazuma.

Vendar pa moramo vedeti nekaj; konference ni s svojim neuspehom razbila sodelovanja med narodi. Nasprotno, dokazala je neomajno voljo Sovjetske zveze, da se utrdi mir in je vzbudila v zavezniškem tisku upravičeno ogorčenje zaradi ponašanja zastopnikov Anglije in Amerike v Londonu. Slabe izkušnje londonske konference so samo poziv k še odkritejšemu prijateljstvu in še globljemu sodelovanju med združenimi narodi.

Eden najmočnejših političnih dogodkov pa je brez dvoma razpis splošnih volitev v Vrhovni sovjet v SZ, ki se bodo vršile 10. februarja 1946. SZ, iniciator in organizator protihitlerjevskega boja, prehaja s tem kot zmagovalac nad nacifašizmom v dobo mirne izgradnje, v dobo obnove. To je tem večja pomena, ker leži na SZ, ki je nosila ogromen delež v borbi, prav zaradi svoje gospodarske, vojaške in politične moči, trdnega družabnega ustroja in neomajne demokratične politike, tudi v miru veliko breme pri izgrajevanju miru in demokracije v svetu. Tako stopa SZ, v kateri se je demokracija v vojni še utrdila in okrepila, v novo obdobje, ki bo še potrdilo njeno zgodovinsko vlogo, temeljne sile miru in demokracije v svetu.

Ves razvoj londonske konference pa je pokazal tudi to, da res obstajajo v svetu sile, ki jim nikakor ni po godu porast demokracije v balkanskih državah, ker vedo, da pomeni to konec vseh mednarodnih mahinacij na Balkanu. Zato skušajo gotovi krogi preprečevati razvoj v balkanskih državah, ki je samo v interesu miru in demokracije v svetu. Okoli Jugoslavije so zbrani vsi narodi, naslonjeni na SZ, na drugi strani pa je Grčija, ki jo podpirajo te sile, ki je leglo nereda in vojne.

Jasno pa je eno: balkanski narodi nočejo grške »demokracije«. In še reakcija, ki se skriva pod raznimi opozicijami, zlasti bolgarska, je v svojem delovanju dokazala, da je povsem protiljudska in ima vse znake popolnega izdajstva. To je ponovno dokaz, da so edino narodi, ki so preko svojih front prevzeli oblast v svoje roke, zmožni, da ohranijo mir in svobodo Balkanu.

bilo na njem nikakega sledu uboja, je jasno, da so fašisti živega zakopali, potem ko so iz skrinje pobrali spravljene stvari.

Nekaj sličnega so odkrili iste dni na Trnovem. Rjavec Viktorija je pomagala pri krašenju grobov na dan, ko so priredili žalno manifestacijo. Z bližnje groblje so nosili kamenje na nove grobove in pri kopanju je Rjavec Viktorija odkopala dve trupli. V njih so spoznali dva partizana, ki sta imela pri sebi še nekaj papirjev. Po pregledu so ugotovili, da sta bila nasilno usmrčena in potem zazidana v groblje. Žene so ju položile v nov grob in ga z drugimi vred okrasile.

Tudi ta dva strahotna zločina zahtevata zadošččenje in sta zgovorni priči trpljenja primorskega ljudstva pod fašistično strahovladno.

Na Primorskem še vedno odkrivajo fašistične zločine

Na Lokvah v Grgarskem okraju so 10. septembra odkrili novo žrtev fašističnega zločinstva na naši zemlji. Zločin je bil storjen verjetno v zadnjem času vojne in se pridružuje celi neskončni vrsti grozodejstev, ki so jih počeli fašisti med našim ljudstvom. Obenem pa je tudi dokaz, da je še dosti takih primerov neodkritih, kajti tudi tega so ljudje slučajno našli. — Alfreda Grudna iz Lokev so Nemci lani odpeljali v internacijo. Njegovi domači so iz strahu, da bi jim uničili vse imetje, skrili nekaj obleke in druge vrednosti v zaboju in ga zakopali v gozdu. Ko se je letos Gruden vrnil domov, so domači zabojo odkopali in v njem našli truplo partizana. Ker ni

Širom Primorske

Mladina iz Vrat čuti dolžnost, da pomaga njim, katerih delovne sile so ugasnile in imajo svojo delovno pomoč — svoje otroke, še daleč neke v Nemčiji ali v vojski. Zato je mladina tudi dne 20. sept. odšla pomagati na njivo 82letni materi, ki si je prav sama kopala krompir. Cela četa 22 mladincev je v enem dnevu napravila 66 delovnih ur. Pomagali so ji pokopati krompir, ga zvoziti s polja na dom in ji istočasno pripravili še drva, ker je bila že popolnoma brez njih.

Na okr. konferenci RK za Vipavsko so delegati iz vasi sprejeli predlog, da bodo zbrali grozdje in drugo sadje za vojaško centralno bolnico. Kmalu nato je bilo na sedežu okrajnega odbora RKS 600 kg grozdja in 60 kg jabolk. Že tekom meseca avgusta pa je vipavsko ljudstvo nabralo 1400 kg raznega sadja za naše ranjence. S temi nabiralnimi akcijami je to ljudstvo dokazalo svojo veliko hvalečnost in ljubezen do borcev, ki so v bojih za osvoboditev naše zemlje nesebično prelivali svojo kri.

Mladina iz Sr. Lokaveca je 16. 9. priredila zelo uspešni miting. Z raznimi točkami v svoji kulturni prireditvi je vsem prisotnim dokazala, kako se danes v svobodi razvija mladina na kulturno-prosvetnem polju in kako veliko je njeno stremljenje k napredku. Posebno zadnja točka te prireditve »Kovaška« Otona Župančiča je napravila silen vtis na gledalce. Med deklamacijo mladnik sta dva resnična kovača dvignila srp in kladivo kot znak delovnega ljudstva.

V vasi Sr. Lokavec se je pričelo z obnavljanjem 6 poslopij. Vaščanom je tehnični odsek v Vipavi prikočil na pomoč z materialom in je sedaj že mnogo napravljene. Z obnovo se je v tej vasi pričelo že prej, toda delavci niso bili dovolj vztrajni in zavest, da moramo v teh težkih dneh obnavljati čimveč z našimi lastnimi močmi, ni bila dovolj močna. Zato se je pri obnovitvenem delu popuščalo in so ljudje bili še vedno brez domov. Zdaj pa so vaščani Sr. Lokaveca in KNOO napake odpravili in zavedajo se, da čimprej se združijo v eno samo delovno silo, tem prej bo vas obnovljena.

Mladina iz Koritnice je pridno pripravljala in čistila prostore, kjer se bo vršil šolski pouk. Tako je naredila 55 delovnih ur pri pomivanju šolskih poslopij in prostorov, ki je bil namenjen za zdravniško ambulantno v sosednji vasi — Grahovo. Posebna pohvala gre pionirju Janjaku, ki je pri tem delu pomagal s prinašanjem in odnašanjem vode.

Mladina iz Tolmina je dne 7. oktobra priredila skupno z borec III. brigade VII. ud. divizije uspešni miting. Pred pričetkom kulturne prireditve so Tolminci navdušeno sprejeli predlog, da se tov. Titu odpošlje čestitka k njegovemu odlikovanju z »Redom zmage«. Tolminska mladina tesno sodeluje na vseh poljih z bratskimi hrvaškimi borec in tako še bolj utrjuje bratstvo, ki smo si ga skovali v borbi.

V Nemških Rutah so vaščani imeli zbor volivcev in so na tem zboru dokazali, da poznajo in pravilno pojmujejo pravice in dolžnosti zborov volivcev. Ni manjkalo zdrave konstruktivne kritike. Med sklepe so si postavili: čimprej popraviti domačo cesto in končno pripraviti prostor za šolski pouk. Izvolili so si tudi javnega tožilca in članski odbor za sprejem I. mednarodne komisije.

Vipavska mladina neprestano dela pri okrasitvi svojih vasi za lep in vreden sprejem bratske sovjetske mladine. Tako je mladina iz Vitovelj in Učič prišla celo v Ajdovščino napraviti svoj prvi slavalok in krasiti cesto iz Ajdovščine proti svoji vasi. Mladina iz Šmarj je pripravila cvetlično košarico, v katero sta vpleteni z rdečimi rožami imeni »Tito — Stalin«. Mladina iz Ajdovščine je prav tako pridno krasila svoj trg in s pomočjo pionirjev pripeljala iz gozda dva voza smrečja.

V Idriji pri Bači je bila dne 30. septembra slovesna otvoritev ljudske čitalnice, kateri je sledila prosta zabava s šaljivo pošto in drugimi šaljivimi točkami.

Vse za obnovo Primorske

Na področju Istre, Reke in Slovenskega Primorja so naše narodne oblasti in uprava Jugoslovanske armade takoj po osvoboditvi podvzele obsežne ukrepe za obnovo teh krajev in za odstranitev ruševin, ki jih je zapustila vojna ter sploh za poživljenje gospodarstva in normalizacijo razmer po končani vojni in dobljeni zmagi. Te dni so novinarji obiskali vojaško upravo Jugoslovanske armade. Sprejel jih je namestnik poveljnika vojaške uprave polkovnik Veco Holjevac. Ostal je z njimi v daljšem razgovoru ter jim odgovarjajoč na njihova vprašanja, dal podatke o vsem, kar je bilo doslej storjenega v teh krajih.

Kakšne razmere ste našli na ozemlju Julijske krajine?

— Fašistični osvajačci so zapustili kakor povsod tudi na tem področju pravo opustošenje in so porušili celokupno gospodarstvo. Uničevali so naselbine ter so na primer samo na Krasu porušili čez 900 poslopij. Na Reki je uničenih 85 odstotkov vseh industrijskih podjetij in 65 odstotkov industrijskih objektov. Reško pristanišče je uničeno z vsemi napravami vred. Rudnike in druge industrijske objekte so uničevali tudi z brezdušno eksploatacijo in z miniranjem. Poleg tega so fašisti tudi v finančnem pogledu te kraje docela upropastili. Denarna sredstva bank in drugih ustanov so po večini protizakonito prenesli v Italijo. Tudi prehrano prebivalstva so spravili v izredno težaven položaj. Jugoslovanska armada in narodne oblasti so se znašle pred množičnimi problemi, ki jih je bilo treba rešiti z nezadostnimi sredstvi. V treh mesecih zelo napornega dela ob popolni in iskreni podpori vsega ljudstva, tako hrvatskega, slovenskega in italijanskega, smo obvladali številne težave in lahko rečemo, da smo sedaj v početku množičnega poleta v pogledu obnove in izgraditve.

Na kakšen način in kaj je bilo doslej storjeno za obnovo in oživljenje gospodarstva?

— Zaradi lažjega in enotnega vodstva so bila osnovana nadzorstva za železnice, pomorstvo in monopol, osnovana pa je bila tudi poštna direkcija. Nadalje je bil osnovan odbor za obnovo mesta Reke in reške industrije. Izdanih je bilo več uredb in naredb, s katerimi se ureja gospodarsko življenje in izboljšujejo socialne razmere. Nato smo pristopili k delu samemu. Rudniki so obnovili svojo proizvodnjo. Reški bazen je po nagli obnovi jamskih in zunanjih objektov iz dneva v dan dvigal proizvodnjo. Samo meseca avgusta je proizvodnja premoga za 300 odstotkov presegala proizvodnjo meseca junija. Tudi rudnik živega srebra je meseca avgusta v trikratnem obsegu povečal proizvodnjo v primeri s prejšnjim mesecem. Iz tovarniških dimnikov na Reki, v Istri in Slovenskem primorju se zopet vije dim. Žage delajo s polno paro. Sedaj obratuje že pet velikih in 70 manjših žag. Opekarne, cementna industrija, tovarne za konzerviranje rib in mlino so prav tako že vsi v obratu. Po malem izginjajo tudi težkoče, ki so ovirale delo v ladjedelnicah. Danes obratuje skupno 6 rudnikov, 47 večjih in manjših industrijskih podjetij in 8 mlinov. Izboljšanje je promet, glede katerega se lahko reče, da je že docela spravljen v red. Zgrajenih je bilo 107 mostov v skupni dolžini 1125 metrov. Popravili smo na desetine kilometrov železniških prog in elektrovodov, tako da je bil že ob koncu maja obnovljen železniški promet na progi Reka—Trst z električnim pogonom. V začetku julija je bila s popravilom mostu pri Verdu vzpostavljena železniška zveza Ljubljana—Trst—Reka. Te dni je bila reka povezana tudi z Zagrebom. Istočasno so bila končana dela na progi Divača—Pulj in Kanfanar—Rovinj ter tudi tu vzpostavljen redni promet. Sedaj so vse železniške proge na našem področju obnovljene in se promet razvija normalno. Tudi vse ceste so usposobljene za promet, vzpostavljene so mnoge avtobusne zveze na vsem področju. Na progah Ajdovščina—Tolmin—Postojna—Ajševica—Reka—Trst—Novi grad, na-

dalje Reka—Pulj, Reka—Labin, Labin—Pazin in Buje—Pazin se avtobusni promet razvija povsem normalno.

Kaj je bilo storjeno za obnovo in usposobljenje reške luke?

— Začasna lesena obala na vzhodni strani mostu »Napoli« je dokončana in so na njej usposobljena dvigala in skladišča. Ko bodo dokončana dela na obnovi luke »Luigi Rizzo«, bomo dobili nadaljnjih 250 metrov obale, sposobne za sprejem tovora. To bo začasno zadostovalo sedanjim pogojem in potrebam. Z napornim delom edine Jugoslovanske armade je bila luka očiščena min. Sedaj se z vsemi razpoložljivimi sredstvi čistijo dohodi v luko in kilometrski pas plovnega prostora za parobrodne proge od Reke do Rače.

Ali so se popravljale tudi porušene zgradbe, zlasti šole?

Doslej je bilo popravljenih 240 stanovanjskih poslopij, a na novo zgrajenih 236 stanovanjskih hišic za začasno nastanitev po vaseh, ki so bile požgane. Popravljenih je bilo 71 javnih kulturnih poslopij in cerkva ter 46 industrijskih in drugih gospodarskih poslopij. Popravljenih so bile tudi 104 šole, tako da bodo v mesecu oktobru zopet vse šole začele poslovati, tako slovenske in hrvatske kakor tudi italijanske, in sicer ne samo one, ki so že prej obstajale, marveč tudi višje šole, ki so sedaj povsem nanovo osnovane in odprte. Razen osnovnih šol se odvijajo tudi mnoge srednje šole. V tem pogledu se v enaki meri zadovoljujejo potrebe slovenskega življa kakor tudi potrebe Italijanov, s katerimi so odnosi zares bratski.

Kaj je bilo storjeno za ozdravljenje finančnih razmer?

— V tem pogledu smo našli, kakor sem že dejal, zelo težave razmere. Denarna sredstva iz bank, ki so bila deloma zbrana od domačih malih vlagateljev, so bila v zadnjem trenutku potegnjena v Italijo. Za obnovo gospodarstva je vojaška uprava dala za prvo pomoč 250 milijonov lir. Osnovana je bila tudi Gospodarska banka, ki razpolaga s kapitalom blizu 400 milijonov lir. Storili smo vse, kar je bilo mogoče, da bi se finančne razmere čim prej uredile. In res so imeli ti ukrepi velik vpliv na oživljenje splošnega gospodarstva.

Kako je s prehrano?

— Tudi težave v pogledu prehrane smo v glavnem obvladali. Osnovan je odbor za prehrano in ta ustanova že posluje. Samo za Istro je bilo doslej dodeljenih 4000 ton pšenice in moke in nad 4100 ton drugih živil. V nekaterih krajih je bila letos silna suša, ki je uničila dober del setve, in naše narodne oblasti in vojaška uprava imajo sedaj nalogo, da tem krajem pomagajo. V tem pogledu se bo storilo vse, kar je največ mogoče.

Kaj je bilo storjeno za obnovo in poživljenje tujskega prometa.

— Pred poldrugim mesecem so bili podvzeti ukrepi, da se tudi ta važna gospodarska panoga obnovi in spravi na noge. V ta namen je pokrajinski NO za Istro po svojem odseku za turizem in hotelirstvo izdal ukrepe in organiziral ureditev hotelov v Opatiji in Lovranu, izmed katerih so bili mnogi med vojno poškodovani ali pa je bil uničen njihov inventar. Po za- slugi uvidenosti in podpore naše vojske je bila izvršena ureditev hotelov dokaj hitro. Na ta način je bilo skupno usposobljenih v Opatiji in Lovranu nad 30 hotelov in penzionov. Od dneva otvoritve do 24. septembra je obiskalo istrsko riviero skupno 2300 gostov. Iz Hrvatske je bilo 80, iz Slovenije pa 20 odstotkov obiskovalcev. Ta važna panoga gospodarstva se bo tudi še nadalje razvijala.

Na koncu je polkovnik Holjevac dodal:

Uspehi, ki sem vam jih prikazal, dokazujejo, da je bilo v preteklih štirih mesecih, odkar je bila postavljena vojaška uprava za področje B Julijske krajine (Istra, Reka in Slovensko Primorje), storjenega mnogo.

To pa še ne pomeni, da smo mi s tem zadovoljni in da se ne more

storiti še več. Prepričani smo, da so s temi uspehi ustvarjeni vsi potrebni pogoji za popolno normalizacijo tako gospodarskega kakor političnega življenja v teh krajih. Velike napore pri doseganju teh uspehov so pokazale naše ljudske oblasti, Oblastni narodni odbor za Istro, Poverjeništvu pokrajinskega narodnega odbora za Slovensko Primorje in Mestni narodni odbor za Reko. Po zaslugi njihovega dela

in pomoči množičnih protifašističnih organizacij gradijo Hrvati, Slovenci in Italijani Istre, Slovenskega primorja in Reke v bratstvu in slogi svojo boljšo bodočnost. Naj še poudarim, da je vojaško upravo pri delu ves čas vodilo načelo, ki ga je naglasil maršal Tito v naredbi o postavitvi vojne uprave JA, a to je najtesnejše sodelovanje z demokratičnimi ljudskimi oblastmi, vznikli v borbi za svobodo, z oblastmi, ki so najpristnejši izraz volje in demokratične zavesti ljudstva Julijske krajine.

(Po »Vijesniku«)

Po drva

Po drva! V nedeljo na delo, v hosto po drva! Je že sredi tedna završalo med aktivisti v Ajdovščini. Celo zaspani stenas na odsekih se je na ta račun nekajkrat dobro nasmešnil. Kratkotomali vsi so se razgibali.

Marsikje so prišli na dan spet hlače iz partizanjenja, škornji, gozjerice, sploh vsa oblačila, pod parolo: V hosto gremo, v gozd gremo!

V nedeljo sta že ob zgodnjih jutranjih urah odpeljala dva kamiona okrog 50 udarnikov dela proti Predmeji in naprej v Trnovski gozd. Pesem je orila, pesem dela, pesem življenja in nad njimi so v vetru plapolale zastave z ognjeno zvezdo svobode.

Kamiona brnila, kolesa se leno obračajo po strmi poti, po isti poti, kjer je marsikdo izmed navzočih »drvarjev« hajkal. Med smehom in pesmijo se marsikatero oko ozre v goro in ustne nevede šepnejo: »tam smo pa zakurili ogenj, lani po hajki!« In tam je padel oni in tam drugi; saj to je tudi kos naše zemlje, zemlje, za katero smo se borili. In občutek, kakor da se vrata domov, je legel marsikomu na srce, in vrisk je bil še pristrnejši in pesem še silnejša.

Zavore zajete in kamiona obstaneta na strmini sredi Trnovskega gozda. Naenkrat sta prazna, nekaj pogledov, nekaj prijemov, nekaj besedi in že se razleže vseh 50 »drvarjev« gor po strmini, ta z žago, oni s sekuro v roki. Kar strokovnjaško se lotijo ogromnih delov, ki že od leta 1939 leže tu po tleh, in začno žagati, sekati in valiti k cesti ter nalagati na kamione. Njihove roke so večje vsega; kakor so prvič vzele puško v roke pa je šlo, tako so zdaj prijele sekuro in žago, pa tudi gre.

Trst v borbi za svoje pravice

12. oktobra se je vršila v Trstu prva seja Mestnega osvobodilnega sveta za Trst, potem ko je moral zapustiti prostore obinski palače. Predsednik Sveta dr. Pogassi je otvoril sejo.

Referent za italijanske šole prof. Ferlan je podal izčrpano poročilo o današnjem stanju italijanskih šol v Trstu. Poudaril je, da so problemi šolstva zelo resni. Prepotrebna čistka ni bila izvršena. Referent je prevsem poudarjal, da bo težko najti za šole primernih prostorov. Prostorji, v kolikor bodo na razpolago, ne bodo niti desinficirani. V teh prostorih so že dalje časa stanovali razni vojaki. Kar se tiče učnega načrta, je bil zelo malo spremenjen ter sloni na starem fašističnem programu in Mussolinijevem sistemu. Tudi glede knjig ni bilo izvedeno pravo čiščenje. Posebno knjige za srednje šole ostanejo skoraj popolnoma iste kot prej. Čiščenje se je omejilo na to, da so bile izločene le najbolj zastarale knjige. Glede čiste je referent dejal, da mu je predsednik komisije za čisto izjavil, da je čisto med učitelji težko izvesti in da bo to delo zahtevalo mnogo časa. Zaradi tega bodo šole odprte skoraj s celotnim starim kadrom. V najboljšem primeru se italijansko šolstvo vraca na položaj, kakršen je bil pred Bottajev reformo. Naglasil je potrebo po večernih strokovnih šolah.

Nato je poročal tov. Ferlan o italijanskih kulturnih krožkih; doslej jih je bilo ustanovljenih 22 ter se je v njih včlanilo okoli 20.000 ljudi. Prikazal je težave, na katere naletijo pri svojem delovanju. Velike težave dela zaveznika vojaška uprava s tem, da zaseda družbene prostore. Navzlic temu so krožki zelo aktivni.

Kot naslednji govornik je podal svoje poročilo referent za slovenske šole tov. Pahor. Naglasil je, kako je bila mladina v političnih pripravah na vstop v šole. V minulem poletju je obiskalo okoli 2.000 otrok pripravljalne tečaje v mestu. Na pobudo in željo Italijanov je bilo odprtih več slovenskih večernih tečajev za Italijane. Tov. Pahor je ponovno razložil, zakaj so slovenski učitelji in profesorji odklonili sodelovanje z zavezniki vojaško upravo. Naglasil je težave glede prostorov. V Barkovljah, v Rojnu in pri Sv. Ivanu se bo vršil pouk v prostorih kulturnih krožkov in otroških vrtecev. Za srednje in ljudske šole je sedaj na razpolago v Trstu okoli 130 učiteljev in profesorjev, ki bodo verjet-

žage škrtajo, sekire udarjajo po trdem, suhem lesu. Še pred poldne sta polna kamiona in težki vozili se spustila v dolino z gorcom, s toplino za vse, za vse, ki delajo.

Menza v Ajdovščini dremlje. O, danes ni tu nikogar. Naši »drvarji« so v hosti in jedo tam po strmini, na storih, na deblih, kakor nekoč kot partizani.

»Se dva kamiona danes! Tako je, še dva!« In spet se razgube, spet udarjajo sekire, spet se vale debela in polena k gozdni poti.

Tako pojmujejo naši drvarji preskrbo z drvi. Njihov vzgled nas vabi vse! Štirje do vrha naloženi kamioni, 33 m³ dro, ki so jih roke naših »drvarjev« preskrbele, so prita, kaj zmore dobra volja, kaj zmore zavest, da delamo, da gradimo sami s svojimi silami.

Ali ni to poziv vsem tistim, ki še zdičujejo: »Zima prihaja, mi pa nimamo dro,« naj jim slede, naj jih posnemajo!

»Zdaj na delo vsi!« pojo sekire, pojo žage, odmeva Trnovski gozd.

»Zdaj na delo vsi!« naj odmeva od povsod, naj ta delovna parola odjekne po vsej Primorski s takim poletom, kakor je odjeknila: V boj za svobodo...

Ze pod večer so pridne roke obstale, toda ne končale, prekinile so za en leden.

Nad vse zadovoljivo je obračun: 33 kubičnih metrov dro je 50 »drvarjev« pripravilo s tem, da so delali skoraj brez odhoda od 8 zjutraj pa skoraj tja do šeste pod noč.

»Drugo nedeljo spet po drva! Spet na delo!« se je mešalo med smehom in pesmijo »drvarjev«, ko so se vrčali v Ajdovščino.

Priprave za dan dela v Trstu

Enotni sindikati, Slovenska prosvetna zveza in Italijanska kulturna zveza bodo priredili 21. t. m. »Dan delca«.

Vse kategorije delavcev z umetniki in ostalimi kulturnimi delavci na delu marljivo pripravljajo proslavo, na kateri bodo vsi delavci simbolično prikazali svoj delež pri splošnem gospodarskem in prosvetnem življenju ter dokazali, kako častno mesto zavzema delo v slovenski družbi. Proslave se bodo udeležili tudi kmečki delavci v velikem številu.

Se ena izmed tisočerih

Prebivalci kraja Sv. Anton, zbrani na vaškem zborovanju dne 20. septembra 1945 smo soglasno sprejeli sledečo

resolucijo:

Zahtevamo priključitev naše Primorske k demokratični in federativni Jugoslaviji. Zahtevamo to, da bo enkrat za vselej zavladal mir in poštenje med prebivalci naše krajine. Zahtevamo to, da ne bodo več sužnji naši narodi pod tujci, kateri so nas stoletja črpali. Zahtevamo to, zakar smo gotovi, da bomo lepše reševali naše gospodarsko vprašanje. Zahtevamo to, kar nam je bilo zagotovljeno na zaveznikih konferencah, da bomo sami odločevali kam bomo pripadali. Zahtevamo tudi zato, ker smo se štiri leta borili za našo priključitev k federativni Jugoslaviji. Zahtevamo to, ker dobro vemo, da ne bo več prelivanja krvi med Slovenci, Italijani in Hrvati, kateri so prebivalci naše Krajine.

To priključitev nam kličejo tudi iz grobov naše žrtve! Ponovno na ves glas zavpujemo in hočemo, da vlada na naši Primorski naš borec in voditelj tovariš maršal Tito.

Zivela demokratična federativna Jugoslavija!

